

LA LLENGUA CATALANA AL SISTEMA EDUCATIU VALENCIÀ. NOTES I REFLEXIONS

Vicent PITARCH

I. INTRODUCCIÓ

Em proposo d'aportar, en aquestes pàgines, un selecció de dades i un seguit de reflexions personals que puguin ser pertinents per copsar el pes que té avui dia la llengua catalana dins el sistema escolar al País Valencià. La complexitat de la proposta demana que vagi precedida per algunes puntualitzacions prèvies, com ara les següents.

D'entrada, i per al nostre objectiu concret, l'arc extens de l'activitat social que comprèn l'ensenyament convé considerar-lo en dos segments ben diferenciats: el bloc que constitueixen els ensenyaments primari i secundari, d'una banda, i el bloc universitari, per una altra. El marc legal varia d'un bloc a l'altre i la problemàtica que hi suscita la col·lisió de les llengües en liti-gi arrenca de condicions i circumstàncies ben diverses que aconsellen d'analitzar el sistema educatiu tot marcant una ratlla divisòria entre l'ensenyament universitari i el no universitari. Pel que fa a la incidència del català en l'educació, resta clar que la parcel·la no universitària supera de bon tros la universitària pel nivell d'atencions socials que suscita, i de fet, la literatura de to periodístic, assagístic i científic en deixa un testimoniatge explícit.

Tot i això, la informació disponible per tal d'il·lustrar amb un mínim de rigor la situació actual de la llengua catalana a l'ensenyament constitueix un paisatge irregular, ple de llacunes. Els Serveis de Normalització Lingüística de les universitats no sempre fan un seguiment satisfactori de l'accés del català al sistema educatiu i les dades corresponents que solen oferir són deficitàries i circulen exemptes d'unes propostes mínimament plausibles d'intencionalitat interpretativa. En l'àmbit de Primària i Secundària, la informació estadística que en difon la conselleria del ram concita tota mena de reticències; de fet, aquesta no es manifesta gairebé procliu a facilitar dades que facin llum sobre el panorama i les que posa en circulació solen ésser massa fragmentàries, esbiaixades i, en definitiva, marcades per un to tendencios. En lloc de potenciar un seguiment decidit i rigorós del procés de normalització lingüística a l'ensenyament, la conselleria ha optat per hivernar el Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics, que s'havia fet creditor d'un prestigi considerable dins el cercle dels interessats per la sociologia del català. A la vorera d'enfront de les institucions, el Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament (STEPV-iv) manté un compromís exemplar amb el combat per la llengua al sistema educatiu i publica, amb puntualitat admirable, els resultats del seguiment que fa de la política lingüística a l'ensenyament no universitari. Sigui com sigui, sobre aquest tema disposem d'informació heterogènia i dispersa, abundant en tot cas, que obre nombroses preguntes i planteja hipòtesis suggeridores. Algun equip d'especialistes hauria de tractar aquests materials i processar-los mitjançant una metodologia solvent. Fet i fet, el tema compta amb els ingredients de mantenir desperta la curiositat ciutadana i, més encara, de suscitar-hi bones dosis d'apassionament.

Potser també ens ha de resultar il·lustratiu, per tal de situar el paper que juga la llengua catalana dins el sistema educatiu valencià, que tracem els trets més cridaners amb què el sistema apareix avui davant la pròpia societat. Si, d'una banda, l'oferta de places en llars d'in-

fants (de 0 a 3 anys) és gairebé nul·la, d'una altra banda estima que 2 de cada 10 escolars en Infantil i Primària han començat aquest curs 2001-2002 afectats per greus dèficits en infraestructures (aules sense acabar, escolarització en barracons, etc.). Davant la manca de centres escolars públics, els sindicats i l'oposició calculen que al País Valencià no s'hi podrà aplicar degudament la LOGSE fins al 2008. I pel que fa al professorat, l'absència d'una planificació mínima, per centres, de les necessitats del personal docent i la precarietat laboral que afecta aquest sector han esdevingut problemes crònics i que concentren l'atenció especial del públic en començar cada curs escolar. El panorama descrit és dominat per una política decidida, que fou iniciada l'any 1997, de privatització del sector educatiu, les infraestructures del qual resten congelades¹ i el pressupost que havia d'aplicar-se al mapa escolar ha estat desviat cap als concerts que el consell ha establert fonamentalment amb centres de la patronal vinculada a l'Opus. En l'àmbit concret que ací analitzem, la política de privatització de l'ensenyament implica riscos suplementaris, els quals fan saltar l'alarma sobre dos aspectes, si més no: d'una banda, l'ensenyament privat resta sota el control dels sectors econòmicament poderosos de la societat valenciana, els quals es caracteritzen per la seva desafecció —que sovint ha esdevingut aversió— històrica envers la llengua del país; i, d'una altra, l'escola privada produeix un impacte especial precisament en àrees on la presència del català és més feble, això és, a les grans concentracions urbanes. En efecte, els índexs més baixos d'ensenyament en català els ofereixen els centres educatius de València i Alacant, poblacions que alhora presenten el percentatge més elevat d'alumnes escolaritzats en la privada. Aquesta constant, doncs, entre privatització del sistema educatiu i bandejament del català de les aules constitueix un dels esculls més abruptes amb què ha d'entropessar un projecte de normalització lingüística.

Segui com sigui, a l'ensenyament no universitari, tots dos sectors, el públic i el privat, estan regulats per un mateix marc legal, les grans línies del qual són exposades tot seguit.

2. LA REGULAMENTACIÓ DEL CATALÀ AL SISTEMA EDUCATIU VALENCIÀ

Avui dia deu resultar força insòlit que algú qüestionari la dimensió de fet històric que atribuïm a la promulgació, l'any 1983, de la llei d'ús i ensenyament del valencià (LUEV), base legal de tot l'entramat educatiu valencià dels nostres dies. Un dels objectius centrals de la llei, òbviament en vigor, és que "la incorporació del valencià a l'ensenyament és obligatòria en tots els nivells educatius" (art. 18.1) per tal que la població escolar assoleixi una competència lingüística equilibrada, en les dues llengües oficials del país, un cop superat el cicle educatiu de l'ensenyament obligatori (art. 19.2). I bé, divuit anys de vigència d'aquests imperatius legals serveixen, entre d'altres motius, per deixar al descobert les febleses —i les vergonyes públiques— amb què els governs poden captenir-se envers les lleis de les quals n'haurien d'ésser valedors fermes i incondicionals.

Així doncs, la legislació valenciana sanciona l'*educació bilingüe* (això és, un ensenyament que garanteixi el domini de dues llengües bàsiques), la qual s'ha d'aplicar, en concret a les zones catalanoparlants del país, mitjançant el model que V. Pascual i V. Sala anomenen *d'enriquiment* (Pascual-Sala, 1996; vegeu Pascual-Sala, 1991, Pitarch, 1994) i que es concreta en els tres programes coneguts com a *programa d'ensenyament en valencià (PEV)*, *programa d'immersió lingüística (PIL)* i *programa d'incorporació progressiva (PIP)*. El PEV,

....
 1 "Una manera d'afavorir el negoci de l'educació privada és no desenvolupar l'oferta pública. La política d'inversions de la Generalitat Valenciana sembla orientar-se precisament d'aquesta manera" (Hernández i Dobon, 2000a: 209).

monolingüe en valencià, s'adreça a centres amb alumnat majoritàriament catalanoparlant; el PIL —bilingüe, amb el valencià com a llengua d'escolarització inicial—, per a centres de majoria castellanoparlant, en zona catalanòfona, i el PIP, per a la mateixa zona i també bilingüe, amb el benentès que la llengua d'escolarització inicial és el castellà en centres de majoria castellanoparlant, i el català en centres de majoria d'alumnes catalanòfons. A les zones castellanoparlants del país hi és prevista la modalitat del PIP en la qual el valencià és tractat simplement com a àrea, això és, no pas com a llengua vehicular sinó com a assignatura. Val a dir que la consideració marginal en la planificació educativa del català que s'aplica a la zona castellanoparlant i que havia estat emfasitzada per la LUEV mitjançant el recurs a les exempcions (art. 24.2) constitueix un punt negre del marc educatiu valencià, un dels horitzons del qual hauria d'ésser el de convertir "la nostra llengua i cultura en imatge pública i espai simbòlic d'integració per a tots els valencians" (Pascual-Sala, 2000: 204).

Dissortadament no és aquesta l'única deficiència que hom detecta en el tractament que rep el català dins el sector escolar. Entre els dèficits clamorosos del sistema educatiu valencià, i que han estat sovint denunciats, convé de remarcar-ne els següents: a) el caràcter d'opcionalitat individual que s'aplica a la tria de la llengua vehicular de l'ensenyament (Sanjuan, 2000:307); i b) l'"ambigüitat absoluta" que plana damunt el marc jurídic de l'esfera educativa (absència de concreció d'una normativa que estableixi obligacions, terminis i actuacions), conseqüència de la manca d'una voluntat política de dur endavant la planificació lingüística pendent (Pascual-Sala, 2000: 198-199). Fet i fet, els textos destinats a reglamentar la llengua catalana dins el sistema educatiu valencià deriven sovint en pura retòrica en passatges que haurien de desenvolupar un ordenament legal precís. En aquest sentit, bé pot considerar-se aquest marc jurídic una irresponsabilitat política manifesta o fins i tot una farsa, de la mateixa manera que el sistema escolar que se'n deriva esdevindria un fracàs, tal com semblen indicar algunes de les dades que addueixo a l'apartat següent. Ben mirat, és un fiasco absolut una legislació que, al cap de divuit anys d'haver establert l'extensió dels programes d'*educació bilingüe* al conjunt de la població escolar de Primària i Secundària, els tals programes amb prou feines han assolit el 19,38% del total de l'alumnat, un percentatge que caldria considerar a la baixa si l'aplicàvem exclusivament al circuit privat.

3. DADRES INDICATIVES

Tal com he indicat més amunt, convé de considerar en dos blocs diferenciats l'ensenyament universitari i el no universitari. Tant en un cas com en l'altre, hi apporto unes dades bàsiques —seleccionades entre el material estadístic disponible, més aviat heterogeni i fragmentari— que certament no tenen cap més interès que no sigui el de simples indicadors de tendències que actuen al si del panorama educatiu que analitzem.

3.1. *El sector no universitari*

No conec cap altra informació estadística sobre la presència del català en Infantil, Primària i Secundària que conjugini els rèdits de claredat, globalitat i fiabilitat amb la solvència que ofereixen les dades que cada curs publica l'STEPV-iv. En aquest sentit, la taula que considero bàsica és la següent:

TAULA 1

PROGRAMES D'ENSENYAMENT EN VALENCIÀ				
CURS	centres públics i privats concertats		alumnat	
	PRIMÀRIA	SECUNDÀRIA	PRIMÀRIA	SECUNDÀRIA
1994-95	511	86	55.981	8.546
1995-96	559	99	63.790	10.487
1996-97	603	118	72.400	14.013
1997-98	622	138	80.615	17.113
1998-99	634	177	88.151	21.747
1999-00	644	193	96.171	25.247
2000-01	650	213	102.250	30.320
2001-02	655			

Segurament una de les conclusions més immediates que brinda la taula precedent és que els programes d'*educació en valencià* —això és, les diverses modalitats que integren els programes d'*educació bilingüe*— mantenen un augment sostingut en termes absoluts en tots dos nivells educatius, tant de centres com d'alumnat. Una tal conclusió, però, ha d'ésser sotmesa a una revisió en profunditat en funció de les consideracions següents: 1) el programa PIP, que hauria d'ésser de mínims, recupera posicions dins el sistema educatiu gràcies a una política que fomenta les exempcions en l'ensenyament en valencià; 2) sovintegen els casos de professors i professores sense competència en català que reben l'encàrrec d'impartir ensenyament a grups de perfil en valencià; 3) els programes vigents en Primària no disposen de garantia de continuïtat en Secundària; 4) en conjunt, la situació en Secundària és de retrocés respecte de Primària, un panorama agreujat entre altres raons per l'absència de catalogació de centres i de llocs de treball; 5) per la seva banda, el sector privat resta notòriament més distant de la legalitat del que ho està el sector públic, una tendència que afavoreix la configuració d'una doble xarxa educativa: marcadament vehiculada en espanyol l'escola privada, i enfront, l'oberta al català com a llengua vehicular, que seria l'opció de l'escola pública.

Tampoc no ha sabut situar-se a l'alçada de les circumstàncies el govern valencià davant la nova situació de multilingüisme que afecta de manera tan directa la societat valenciana, amb les repercussions intenses amb què el fenomen migratori actual incideix damunt el sistema educatiu. De fet, no ha estat desenvolupada l'ordre sobre la població immigrada i, doncs, no hi ha professorat que l'atengui. Fa exactament deu anys que els programes educatius multilingües (en els quals l'anglès accedeix al rang de llengua vehicular de l'ensenyament) van instal·lar-se en centres escolars valencians, on han experimentat avenços espectaculars (Moltó, 2001). En aquest context que afavoreix l'aprenentatge d'altres idiomes a més de les llengües oficials del país, el govern valencià introduí l'any 1998 un programa educatiu nou, anomenat *programa d'educació bilingüe enriqueït* (PEBE).

Notem que la informació precedent no conté dades referides a un nivell educatiu cada cop més significatiu dins l'ensenyament no universitari, com ho és el constituït pels Cicles Formatius. Respecte d'aquests hem de constatar l'absència de reglamentació que permeti de cursar-los en català. Així, doncs, l'administració se n'hi desenten en termes rotunds; com en d'altres sectors, les possibles actuacions de normalització lingüística pegen de la responsabilitat personal, més aviat de la militància, del professorat corresponent. Tampoc no podem considerar ací dades relatives a la Formació de Persones Adultes, senzillament perquè no n'hi ha de disponibles (Hernández i Dobon, 2000b: 274).

Sense abandonar el petit món de l'ensenyament valencià no universitari, convé de fixar-nos ara en el darrer estudi del professor E. Querol, elaborat a partir d'una enquesta, passada al començament del curs 1998-1999, a alumnes de 4t d'ESO —amb edats al voltant de 16 anys— representatius dels centres educatius del conjunt del País Valencià (Querol, 2000). Del perfil lingüístic d'aquests alumnes, retinguem-ne les dades següents, referides a la transmissió lingüística:

TAULA 2

LLENGÜES APRESES PER L'ALUMNE

	CATALÀ		ESPANYOL	
	primera llengua	segona llengua	primera llengua	segona llengua
conjunt del país	22,0%	72,6%	76,2%	22,9%
zona catalanoparlant	25,2%	69,5%	72,7%	26,0%

(Elaboració pròpia a partir de Querol, 2000: 109)

TAULA 3

LA TRANSMISSIÓ LINGÜÍSTICA INTERGENERACIONAL

PRIMERA LENGUA APRESA PELS ALUMNES			
(conjunt del País Valencià)			
LLENGUA DELS PARES		CATALÀ	ESPANYOL
tots dos catalanoparlants	17,7%	88,75%	11,25%
pare catalanoparlant + mare castellanoparlant	7,7%	25,71%	71,43%
pare castellanoparlant + mare catalanoparlant	9,3%	33,33%	66,67%
tots dos castellanoparlants	59,1%	1,87%	98,13%

(Elaboració pròpia a partir de Querol 2000, 112-113)

De les taules 2 i 3 en podem extreure algunes indicacions, com ara: a) la primera llengua que majoritàriament aprenen els escolars valencians és l'espanyol, a una distància elevada respecte del català, respecte del qual un 2,8% declaren que no l'aprenen; b) la tendència dominant a l'hora de transmetre la llengua és cap a l'espanyol, entre altres raons perquè el pes demogràfic dels matrimonis castellanoparlants hi és clarament dominant; i c) en els casos de matrimonis mixtos, quan la mare és catalanoparlant la transmissió del català és percentualment més elevada que quan el catalanoparlant és el pare.

Ara: al costat del *grup lingüístic de pertinença* hem de considerar-hi el *grup lingüístic de referència*, o *desitjat*, i val a dir que els escolars valencians, a l'hora de triar entre el **desig de parlar més en valencià** o bé **més en castellà** hi manifesten una preferència pel valencià en un percentatge del 4,2 superior al de l'ús real que en fan. A partir de les magnituds aconseguïdes en la seva recerca, E. Querol arriba a conclusions força suggeridores i originals sobre la predicció de l'ús del català. Assegura, per exemple, que la principal variable predictora d'aquest ús al País Valencià és la *xarxa social valenciana* (el conjunt de possibilitats de contacte amb els valencianoparlants) i, més encara, la "prospecció de l'augment del grup de valencianoparlants relacionant el grup de pertinença i el grup desitjat (de referència) ens mostra que el percentatge de parlants que podrà variar està entre el 27%, molt superior a l'augment que es podria donar en el grup de castellanoparlants que només podria ser del 12%" (Querol, 2000: 195).

La recerca d'E. Querol que acabo d'aduir suggereix que el panorama sociolingüístic valencià ofereix mostres indicatives que disposa de ressorts objectius per neutralitzar el procés de substitució lingüística que hi ha engegat d'ençà de temps. Un tal diagnòstic positiu no és pas nou ni exclusiu d'aquesta recerca, sinó que ha estat compartit per diversos analistes², especialment a partir de les investigacions realitzades i publicades pel Servei d'Investigació i Estudis Sociolingüístics, de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència.

Sobre la base d'acceptar la conjuntura sociolingüística valenciana en els termes acabats d'indicar, s'hi pot obrir l'interrogant següent: en quina mesura ha contribuït el sistema educatiu a la nova dinàmica que ofereix avui el panorama lingüístic valencià? Que la contribució ha estat favorable ningú no pot posar-ho en dubte. I no fóra estrany de trobar una unanimitat semblant a l'entorn de l'afirmació que el paper de l'escola valenciana dels nostres dies en la dignificació del català ha estat decisiu i incomparable respecte del de qualsevol altra institució o organisme, sigui de caire social, sigui de caire politicoadministratiu. De fet, el moviment associatiu que es congria a l'entorn d'Escola Valenciana (professors i professores, pares i mares, alumnes, sindicats i plataformes cíviques diverses), ha esdevingut, segurament, la xarxa cívica amb més capacitat de mobilització al País Valencià, i avui dia hi constitueix el suport més consistent amb què compta la reivindicació lingüística (Pitarch, en premsa). Un estudi recent del professor Baldaquí (2000) ratificava el pes específic que l'ensenyament té ací en el procés de normalització lingüística. Naturalment en la mateixa direcció s'inscrivien una de les conclusions que F. Colom extreïa de la seva recerca, segons la qual al si del recinte escolar els índexs més elevats d'ús del català s'hi produeixen precisament en les relacions dels estudiants amb el professorat que els parla en català (Colom, 1998: 102).

2 Com a mostra n'hi haurà prou amb el punt de vista d'Hernández i Dobon (2000b: 269): "Hi ha un augment de les competències, semblant al que es produeix en altres territoris del domini lingüístic [...] Considerada en termes absoluts, en cap època històrica hi ha hagut tanta població valenciana amb competències en la seua llengua; aquesta afirmació és certa també en termes relatius pel que fa a les competències sobre la llengua escrita".

Fet i fet, el rol que exerceix el professorat en aquesta esfera és percebut tan rellevant que sovint se'l contraposa al paper que hi juga el govern, del qual ara mateix hom afirma que la política lingüística que duu a terme és de signe clarament involucionista, dins i fora del clos educatiu. Segons aquesta percepció, els guanys que s'assoleixen en normalització lingüística a l'educació són un rèdit que en proporcions força elevades cal atribuir al professorat, sovint en contraposició amb el consell de la Generalitat que afavoreix la degradació del sistema educatiu. En aquest sentit, una mostra clamorosa la constitueixen les iniciatives oficials que han invalidat, mitjançant el Reglament Orgànic i Funcional de Centres, un dels instruments que haurien d'ésser claus en la normalització lingüística, el Projecte Lingüístic del Centre (decret 79/1984, de 30 de juliol) que havia de figurar dins el Pla Educatiu de Centre (Pascual-Sala, 1996: 215-216). Així mateix, el procés involucionista que el consell ha aplicat a la normalització lingüística resta palès en els nivells baixos que mostra la situació actual de programes en català, clarament insatisfactòria per a la demanda social.

3.2. El sector universitari

Pel que fa a la situació de la llengua catalana dins el panorama ambiental de les universitats valencianes, la informació clàssica que hi ha a l'abast resta circumscrita gairebé a les estadístiques sobre la demanda de classes en català per part de l'alumnat i sobre percentatges de docència en aquest idioma. Val a dir que la Universitat Politècnica de València i la Miguel Hernández, d'Elx, potser a causa de no pertànyer a la xarxa universitària *Instituto Joan Lluís Vives*, constitueixen un cas a part, també en l'àmbit concret de la política lingüística, raó per la qual ací no les tindrem en compte.

I bé, la demanda de classes en català per part dels estudiants fou, a la Universitat de València (UV) i el curs 1999-2000, del 24% (enfront d'un 63% de classes en espanyol, i d'un 12% d'*indiferent*), una demanda que, comparada amb la del curs precedent, havia caigut a la mateixa universitat. A la Universitat d'Alacant (UA), aquesta mateixa demanda s'hi ha mantingut, d'ençà del curs 1992-1993 en percentatges amb lleus oscil·lacions al voltant del 10%, amb una indicació, però, remarcable: el curs 1992-1993, el percentatge d'estudiants que *no* volien classes en valencià era del 86,4 (no hi constava l'ítem *indiferent*, el qual el curs 1996-1997 era d'un 3,1%), percentatge que ha baixat progressivament fins al 36,2 del curs 1999-2000 (en contraposició al 55,9% d'*indiferent* i al 7,4 de *sí*). A la Universitat Jaume I (UJI) de Castelló de la Plana l'opció lingüística de l'alumnat mostra unes tendències constants, els darrers cinc cursos: a l'alça, l'opció pel català (des d'un 20 fins al 31%), i a la baixa, la de l'espanyol (des d'un 60 fins al 51%).

Respecte de la docència en català, que a la UJI havia descendit al 9,67% el curs 1994-1995 (el curs 1991-1992 fou del 13,96%, percentatge que experimentà un descens constant fins al 9,67 esmentat), el ritme ascendent posterior ha estat constant fins a assolir el 19,33% durant el curs 1999-2000. En aquest apartat les dades ofertes pel Servei de Normalització Lingüística de la UV es limiten als *mòduls amb un grup o més en valencià*, les quals des del curs 1994-1995 fins al 1998-1999 palesen tendències a l'alça. Finalment, aquesta mena de processos evolutius no ens és factible d'aplicar a la UA per tal com les úniques dades disponibles corresponen a un sol curs, 1999-2000.

Per la seva banda, el setmanari *Presència* acaba de publicar una enquesta que presenta la condició innovadora de situar el camp d'anàlisi en 15 universitats dels Països Catalans, incloent les tres valencianes que ací considerem, i la base de la mostra és el professorat d'aquests centres. Val a dir, doncs, que les magnituds indicadores de la *llengua vehicular dels estudiants en classe* (taula 4) i les del seu nivell de preocupació per la qüestió del català (taula 5) no

corresponen a declaracions fetes pels estudiants sinó a opinions expressades pels seus professors. De la informació que forneix aquesta recerca, n'aportem ací les dues taules següents:

TAULA 4

L'ÚS LINGÜÍSTIC A LES UNIVERSITATS D'ALACANT, VALÈNCIA I CASTELLÓ (%)

llengua vehicular en classe	conjunt del País Valencià		Universitat d'Alacant		Universitat de València		Universitat de Castelló	
	professorat	alumnes	professorat	alumnes	professorat	alumnes	professorat	alumnes
només en català	16,5	4,3	3,1	3,1	29,7	10,8	11,1	0,0
majoritàriament en català	6,0	7,8	0,0	0,0	13,5	10,8	4,4	8,8
majoritàriament en espanyol	16,5	51,3	21,8	56,2	10,8	43,2	17,7	55,5
només en espanyol	39,1	9,6	59,3	28,1	32,4	12,7	33,3	2,2
indistintament	13,9	23,5	6,2	3,1	10,8	32,4	22,2	31,1
altres	7,8	3,4	9,3	9,3	2,7	0,0	11,1	2,2

(Elaboració pròpia a partir de *Presència* 2001)

TAULA 5

ELS UNIVERSITARIS VALENCIANS DAVANT LA LLENGUA CATALANA (%)

	conjunt País Valencià	Universitat d'Alacant	Universitat de València	Universitat de Castelló
els preocupa molt	8,6	6,2	18,9	2,2
els preocupa poc	46,9	37,5	45,9	53,3
no els preocupa gens	26,9	40,6	18,9	24,4
altres	13,9	9,3	10,8	20,0

(Elaboració pròpia a partir de *Presència* 2001)

L'enquesta realitzada per *Presència* constata, per exemple, que dins el conjunt del món universitari de la catalanitat, els nivells més baixos d'ús del català es produeixen precisament a les universitats valencianes (la darrera plaça d'aquest rànquing l'ocupa la UA), i també que, en termes generals, el professorat hi fa servir més el català que no pas els estudiants.

Tant la legislació autonòmica com la particular de cada universitat proclamen el *valencià* com a llengua pròpia, una declaració que contrasta amb els índexs de vitalitat d'aquesta llengua. En aquest sentit, convé de remarcar que a la UA, el percentatge del professorat que fa les classes exclusivament en espanyol és del 59,3 (al qual caldria afegir un 21,8 de *majoritàriament en espanyol*), enfront d'un 3,1% que les fa en català. Aquesta docència en català puja al 15,5% a la UJI (enfront del 33,3% *exclusivament en espanyol* i del 17,7% *majoritàriament en espanyol*). Els índexs més elevats de docència en català els ofereix la UV, que hi compta amb el 40,5% del professorat (*exclusivament en català* el 29,7% i *majoritàriament en català* el 17,7%), un comportament que dobla els usos dels alumnes en aquestes classes. Ací convé no oblidar que tota la població universitària actual ha estat escolaritzada sota la vigència de la LUEV i, doncs, en teoria ha de disposar d'un grau considerable de competències en català. Finalment, pel que fa a la *preocupació que mostren els alumnes envers la qüestió del català*, hi ocupa un lloc destacat l'alumnat de la UV, seguit pel de la UJI i el de la UA. Sens dubte, la

interpretació d'aquestes magnituds actitudinals exigeixen la consideració d'un seguit de factors que ací no podem tractar.

4. CONSIDERACIONS COMPLEMENTÀRIES

A mesura que la societat valenciana avança en els processos interns d'industrialització i terciarització, hi esdevé més decisiu el pes que l'ensenyament i també el factor lingüístic assoleixen dins la pròpia societat (Sanjuan, 2000). Precisament és al si del món educatiu on es manifesten en termes més punyents les forces antagoniques que pugnen en el conflicte lingüístic. En efecte, mentre el moviment Escola Valenciana exemplifica l'avantguarda de la reivindicació social del català, la universitat ha esdevingut el blanc dels atacs més violents per part dels sectors socials que fan de la irracionalitat el seu mètode d'acció. En aquest sentit, el govern valencià ha donat mostres sobreres de no respectar l'autonomia universitària i alhora de pretendre erosionar el crèdit que les institucions docents mantenen dins la pròpia societat. Les hostilitats obertes entre els poders públics i les aules han assolit als nostres dies uns nivells preocupants; en constitueixen mostres conegudes els litigis constants que les universitats de València, Alacant i Castelló han hagut de suportar davant el Tribunal Superior de Justícia i àdhuc davant el Tribunal Suprem. Com a reacció, el professorat de les universitats valencianes, segons l'enquesta de *Presència*, opina que el govern autonòmic *no considera important el valencià/l'entrebanca* amb els percentatges següents: 43,7/3,1 a la UA; 26,6/22,2 a la UJI; i 29,7/35,1, a la UV, respectivament. En aquest punt, mereix d'ésser remarcada la qualificació rotundament negativa que atorga el claustre de la primera universitat del país al capteniment idiomàtic del govern actual. De fet, hi ha la sensació generalitzada, al món educatiu i fora, que la normalització lingüística –i, doncs, l'ensenyament en valencià– es troba ara mateix entrebancada, bloquejada, per part de les institucions.

De manera simultània, el neoliberalisme a l'alça projecta la privatització de sectors claus com l'ensenyament i els *mass media*. L'escalada privatitzadora subsegüent porta implícita una mena de trampa consistent a propugnar que convé abandonar la tutela de les llengües; aquest plantejament, però, manifesta una fal·làcia clara en societats com la nostra caracteritzades pel ritme ascendent de l'intervencionisme públic en els àmbits de la llengua i la cultura. Sigui com sigui, sense el suport institucional no sembla viable cap projecte seriós de normalització lingüística.

BIBLIOGRAFIA

- BALDAQUÍ, J. M. (2000), "Els programes educatius bilingües a la comarca de l'Alacantí. Estudi sociolingüístic", tesi doctoral, Universitat d'Alacant (inèdita).
- COLOM, F. (1998), *El futur de la llengua entre els joves de València*. Paiporta, Editorial Denes.
- HERNÁNDEZ I DOBON, F. J. (2000a), "Notes sobre el sistema educatiu valencià", R. L. Ninyoles (ed.), *La societat valenciana: estructura social i institucional*. Alzira, Edicions Bromera, 189-228.
- (2000b) "Sociologia de la llengua", R. L. Ninyoles (ed.), *La societat valenciana: estructura social i institucional*. Alzira, Edicions Bromera, 261-283.
- MOLTÓ, E. (2001), "Els problemes educatius multilingües, a debat". *El País*, 5 d'abril. Quadern, 2.
- PASCUAL, V.-SALA, V. (1991), *Un model educatiu per a un sistema escolar amb tres llengües. I. Proposta organitzativa*. València, Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa.
- (1996), "Escola i política lingüística al País Valencià", *Temps d'Educació*, 16, 195-222.
- PITARCH, V. (1994), "Una experiència històrica: l'ensenyament català al País Valencià", *Treballs de sociolingüística catalana*, 12, 77-90.
- (en premsa), "Una llengua per a un sistema educatiu, una educació per a una societat amb futur", I congrés internacional Llengua, societat i ensenyament, Alacant, 2000.
- PRESENCIA (2001), "Estudiar en català", enquesta. *Presència*, núm. 1541, 1-18.
- QUEROL, E. (2000), *Els valencians i el valencià. Usos i representacions socials*. Paiporta, Editorial Denes.
- SANJUAN, X. (2000), "Els factors lingüístics en el context econòmic valencià", R. L. Ninyoles (ed.), *La societat valenciana: estructura social i institucional*. Alzira, Edicions Bromera, 285-316.